

ЗМІСТ

I частина

Сусіди	5
1.....	5
2.....	11
3.....	18
4.....	26
5.....	31
6.....	34
7.....	41

II частина

Зося	47
1.....	47
2.....	52
3.....	61
4.....	69
5.....	75
6.....	83

III частина

Поруч з Шекспіром	92
1.....	92
2.....	101
3.....	106
4.....	121
5.....	129
6.....	136

IV частина

Всі крапки над «і»	145
1.....	145
2.....	150
3.....	160
4.....	171
5.....	182
6.....	191

І ЧАСТИНА

Сусіди

1

На великому т подібному перехресті на околиці Софіївської Борщагівки після останньої зливи утворилася величезна калюжа. Не проїхати, як то кажуть, не пройти. Та хіба це перепона для приємної прогулянки?

Деся у пів на дванадцятьу на одному з берегів з'явилося двопалубне судно у високих гумових чоботях і сонцезахисних окулярах. Корабель поважно розправив вітрила своїх трикотажних штанів, влагодив на щоглі картатого картуза і посунув на середину раптово утвореної водойми. Наче криголам, розсікаючи баюристу перепону, він старанно прокладав дорогу ще одному кораблику. Той значно менший, але видатний: з білосніжними вітрилами й прапорцем, що совався туди-сюди в такт руху. Маленький — це качка на ім'я Дуся. Великого звать Василь Гуляйло. Це мої сусіди. Я йшов мимо, та й побачив їх.

Чом це Вася вирішив вигулювати свою хатню тваринку калабанями Софіївської Борщагівки — то в нього спитайте. Тут взагалі ходити небезпечно, не те щоб гуляти. По-перше, район криміногенний. По-друге, вулиці такі вузькі, що рухатися ними у годину-пік, коли все село виїжджає до Києва на своїх чималеньких джипах, доводиться боком, щільно притулившись мордою до парканів. Землі їм, бачте, мало, кожен хоче відтяти у вулиці. Та що дорікати, це ще один непереконливий доказ, що земля у нас в країні — це головне багатство. Українці свого нікому не віддарують! Зате і ходять потім попід парканами, бо ані на тротуари, ані на ролерові доріжки місця вже не вистачає.

Та це перехрестя, можна сказати, виняток, бо парканів на вулиці Кошовій поки що взагалі нема: вона на околиці. Там віддалік — тільки поле і будинок мій стоїть. Певно тому і гуляти тут зручніше. От Вася с Дусею і гуляють.

Гігантська Маріанська впадина, що утворилася переважно від розпилу комунальних грошей, які були виділені

громадою на ремонт дороги, але десь загубилися, — чудове місце для морської регати. Тож плавають. Попереду Вася хвилі розсікає, позаду Дуся стегнами крутить. Він зупиняється, дбайливо оглядається: чи впоралася, чи пливе кача. Та пливе, пливе, білий хвостик туди-сюди мотається. Нахиляється Вася, тріпає качку за вушком, наче собачку, і далі суне. Дуся не відстає.

Дотягнулися до того берега, причалили, вийшли на суше, чоботи та лапи обтрусили, але чого ж стояти. Чи даремно Васятка рибальську гуму начепив? Тре ж випробувати. От і не зволікає, знову вирушає у путь. Кружляє по тій калюжі, кола намотує, а Дуся за ним старанно лапками гребе. Василь до глибини доходить, ноги розставляє, наче ворота, і качку між ними пропускає. Розвага!

Чим би дитя не бавилося, аби не плакало. Всі ми в душі як оті діти. Та бешкетнику, здається, вже за тридцятник перевалило. А мо' й більше... Вся голова сива... Втім калюжі міряти це не заважає.

Може й до вечора Дуся з Васею так розважались би, якби тітка Маруся — ще одна сусідка — з вікна не побачила і не покликкала їх обідати.

— Йди, Васильку, в мене сьогодні вареники!

Зважаючи слушність пропозиції, корабель лягнув себе по порожньому череву і, не вагаючись, кинув якір. Дуся теж не забарилася. Не кожен день їм варениками обідати випадає. Бо Василь не депутат, що може цілий день десь тинятися і не перейматись своєю відсутністю на робочому місці, і не студент державним коштом, не фермер і навіть не господар, бо господарства в нього, крім Дусі, не спостерігається.

А є Василь простим місцевим майстром на всю голову, що буває у кожному селі такої свій дивак, якого всі знають, запрошують до себе, пригощають потроху. А він начебто і не бомжує, але хати й городу свого до ладу не має (хіба ж назвеш хатою оту халупу, що в ній квартирує мій сусід).

«Звісно ж, не середина яблука, але жити можна», — міг би образитися на зауваження Василь. Проте Гуляйло, хоч комусь і здається місцевим дурником, людина непересічна. Я це відчуваю... Принаймні, є в ньому одна риса, що майже не зустрічається у сучасній людині: вміння бути собою, незважаючи ні на що. І йому по цимбалах, що там про

нього хто думає, як дивиться і що говорить за спиною. Він справжній! Такий, яким його Бог створив. Сам собі дає раду і ніколи не ображається на своє життя. Принаймні я ніколи не чув від нього жодної скарги.

А чого скаржитися? Сонце світить, небо над головою є, качки його суспільством не гребують та й інші тварини не відвертаються, часом і сусіди здоровкаються. Он, тітка Маруся варениками пригощає на дурняк! Чого ще людині потрібно? Гуляй, Гуляйло, наче вітер в полі. Сам собі господар, товариш і брат. Красота!

Якщо б ви здумали прослідкувати за сільським диваком, він провів би вас неходженими стежками затоптані людьми Софіївської Борщагівки й вивів у золоте поле, яке попри всі людські втручання, здається ще зберігає якісь таємниці. Певно, і Вася щось таке знає або вловлює, налаштувучись на потоки потойбічної енергії, якими нехтує пересічна людина. І кожен день зрання несеться кудись по тому полі, минаючи мої вікна.

Он, гляньте, ще тільки о пів на шосту, сонне сонце ще копірається у свої колісці, а Вася вже чимчикує. Ні, ви тільки зважте на його поставу! Ні тобі згорбленої спини, ні опущених рук, ні в'ялої ходи, наче хтось зверху зачепив за маківку і тягне. А він, ледь тримаючись біля землі, не іде, а пливе у зелено золотому морі різнотрав'я. Начебто знає, куди саме суне...

А ви знаєте дорогу?

Іноді, коли безсоння затягує мене у свої моторошні пасти, я спостерігаю у вікні народження сонця і з радістю помічаю Василя, який впевнено пропливає мимо. Діловий і заклопотаний двопалубний вітрильник знає, куди поспішає: там, у полі, його чекають якісь важливі справи. Іноді Дуся за ним жене. Іноді сам чеше, бейсболка на бік з'їхала, на плечах, наче парус на щоглі, вітер тріпає широку сорочку або куртку. Чомусь обов'язково велику, на кілька розмірів більшу за Васю. Певно з чужого плеча. Хто знає? Може, не має в нього іншої або так і задумано, мовляв, для свободи руху.

Я дивлюся на нього і мені страшенно хочеться проникнути в його голову. Про що він думає? Куди поспішає? Навіщо живе?

Мені взагалі цікаво, що відбувається в головах інших людей. Таке саме, що й в мене, або щось інше? Кожен з нас

ховає в собі велику таємницю або маленьку жалюгідну правду, якою ні з ким не хоче ділитися. Іноді вона так тисне на мозок, що вибовкав би першому ліпшому Василю Гуляйлу. Цікаво, що б він на це сказав?

Я проводжаю поглядом стрімку худорляву постать і заварюю каву. Мене чекає важкий день, в якому ніхто не стане зважати на моє безсоння, втому і нікчемні внутрішні таємниці. Люди витягнуть з мене все, що зможуть, висмокчуть до прозорості. А ввечері викинуть на спорожнілий перон «Академмістечка», щоб я повернувся в Софіївську Борщагівку і спробував відновити сили для наступного випробування.

І так кожного дня, чимраз жорсткіше і спустошливіше. І мені все важче відновлювати сили. Я хворію, втомлююсь, впадаю у депресію, втрачаю інтерес до життя і з задрістю спостерігаю за стрімкими рухами Василя, якому, певно відома якась таємниця вічної молодості. Цікаво, скільки йому років?

— Стій-но, Василю! Куди біжиш? — виглядаю я у вікно, намагаючись його загальмувати й спіймати у свої сітки.

— Та так, по справах! — квапиться він відмахнутися від мене.

— На каву зайдеш?

Він вагається, ніби відчуває пастку.

— Та ні, я каву не п'ю...

— В мене коньяк є, можемо пару крапель... — закидаю я нову приманку.

Він чеше ріпу, ношена бейсболка сповзає зовсім на вухо, на денці погляду зблискує вогник зацікавленості.

— Ну, добре, тільки недовго, бо мені ще треба встигнути... — далі він щось бурмотить під ніс безнадійно тихо і нерозбірливо. І повертає з второваного шляху до моєї самотньої барлоги, наче робить послугу.

Заходить, знімає свої пластикові капці, дивиться на чорні від пилу ноги й топчеться на місці, щоб не забруднити ними килимок у передпокої.

— Та прохось, не роззувайся! Я підлогу мив у тому році, — я жартую, щоб розрядити перші хвилини його сором'язливості.

Вася всовує чорні кінцівки у свою всесезонну обуванку і робить крок всередину мого простору. Я відчуваю, що йому

тут незатишно: задушливо, затісно, надто тихо від білосніжних стін і металопластикових вікон. За браком повітря він глибоко вдихає і запитує.

— А ви чого так рано? Чи вже на роботу?

— Не спиться... — я сумно зітхаю і запрошую його у вітальню. Дістаю з бару пляшку коньяку і перепитую. — Тобі в каву капнути чи так?

— Краще так...

Вася з задоволенням бере з моїх рук круглястий коньячний бокал і залпом ковтає пахку тягучу рідину. Від його поривчастих рухів навколо розповсюджується терпкий аромат вишуканого напою, змішаний із подорожнім пилом і потом.

Василь помітно жваввішає, розслабляється і з готовністю протягує мені фужер за новою порцією. В мої плани не входить його напоїти, але й відмовити важко, тому я наливаю ще трохи та ставлю пляшку на місце. Василь читає кожен мій рух. Він вже не поспішає і п'є коньяк маленькими ковтками, розтягуючи насолоду. Вже готовий і поговорити.

— Я часто бачу, як ти на світанку кудись біжиш. Куди, якщо не секрет?

— Та є одна справа... — він не хоче розкривати секрети.

— Робота? — не вгамовуюсь я.

— Та ні... Ну, може й робота... — в голосі якісь непевні нотки. — Тільки не за гроші...

— А як же ж без них? Чому б тобі, Василю, не влаштуватися на нормальну роботу? — раптом пропоную я, дивлячись на його босі ноги. — Заробити гарних грошей, збудувати нормальну хатину, завести сім'ю...?

— Там, куди ми всі прямуємо, гроші не потрібні! Ні хатів, ні речей з собою не забереш, — весело відповідає Василько.

— А куди ти прямуєш? — у відчаї роблю останню спробу з'ясувати те, заради чого я його зазвав.

— Подорож у всіх різна, але сунемо до однієї станції, — Василь гірко всміхається і показує рукою напрямок.

— Тобто вся подорож коту під хвіст? — саркастично запитую я, ніби відповідаючи своїм власним думкам. Я здивований, що Вася може підтримати розмову на гідному рівні, і починаю філософствувати. — Бродив-бродив, шукав

щось там, мучився, а в кінці ласти склеїв і де там твої одкровення. Як думаєш, комусь те потрібно: пошуки, роздуми? І ті почуття, страждання... той біль і та радість, яку мав за життя... Все вмирає разом з нами?

— Звісно ж вмирає... — впевнено каже Василь.

— А може застаються хоч як пам'ять? Частина думки або емоції, десь уплелася у павутиння простору за законом збереження енергії. Нічого не зникає в нікуди, всі ми щось залишаємо. Все, що створили за життя: погане і хороше. Уяви собі: воно потрапляє у величезний космічний колайдер, розкручується, з'єднується і набуває сили, щоб відтворитися у якійсь новій істоті, що вбере в себе тисячі попередніх людських доль, всі знання, почуття, емоції, думки, які, поки люди живуть, розсипаються навкруги й чіпляються за повітря, залишаючись в ньому назавжди, — мене понесло у космос.

— Ну ви фантазер, — захоплено слухає Василь та не перериває, не заперечує. Мені здається, йому приємно знаходити у моїх словах втішні й привабливі відповіді на питання, які є в кожній людині на землі. — Мені подобається хід ваших думок!

— Думати саме так про своє неминуче майбутнє багато приємніше, ніж про пекло чи рай, якесь обов'язкове покарання або помилування. Розуміння того, що ти все одно залишаєш щось після себе, таке ж саме дивне, незрозуміле і обов'язкове, як твоя власна смерть. Це робить свідомим кожен думку і кожний вчинок. Бо вони, за великим рахунком, не твої, вони належать майбутньому, — здається я захопився, голос мій зривається і тремтить. — Подумати тільки! Кожну мить свого життя ми формуємо майбутнє!

— А сім'я... — раптом перериває Василь мої космічні промови, наче продовжує відповідь на те питання, яким я його намагався зачепити. — Хіба ж все людство — не є великою сім'єю? А в ньому є такі, як ви, і такі, як я. Ви от мене одразу на ти. В сім'ї не без виродка...

Вася протягує мені бокал і прощається. Я червонію. Дійсно, чому я його на ти, а він мене на ви? І що він мав на увазі? Про кого це він?

Його таємниця залишається з ним. Я проводжаю гостя за поріг. І дивлюся, як його фігурка швидко віддаляється

від непотрібного їй випадкового співбесідника. В сім'ї не без виродка. Як влучно він зазначив моє місце. Так, я виродок у цій великій сім'ї, бо більше не знаю, навіщо живу.

А він, певно, знає. Захоплений своїми міркуваннями, я так і не зрозумів, думає він про це, чи ні. Але я бачу, він живе! Кудись летить кожен день через те поле. Куди? Навіщо? Не знаю! Але в цьому русі стільки впевненого і свідомого життя, що мене накриває жагучою заздрістю. А може його головна мудрість в тому, щоб жити не мудруючи, не заздрячи, не женучись ні за чим? Просто жити й радіти калюжі, Дусі, сонцю, пиріжку, яким сусідка пригостила і бокалу коньяку, який за для чогось налив йому дивний сусід.

2

Мої сусіди — різні люди. Бідні й заможні, прості й забобонні, дурні та зарозумілі. Борщагівка — різнобарвна і різнокаліберна, солодка така з кислечкою, як зелений борщець — трава, що споконвічно тут росте. А може, як яблуко, що колись за радянських часів, у великих Борщагівських садах визрівало. Правда, тепер занедбані, захаращені сади. А село все одно шанується, повертається до сонечка своїми яскравими боками, соком наливається, забудовується, росте. А всередині нього люди живуть, як ті хробаки в солодкій м'якоті.

— Знаєте старий анекдот про двох черв'яків? — питаю я ще одного свого сусіда, діда Петра, з яким постійно веду словесні баталії щодо всього на світі.

Діду за сімдесят, і він вже втопився жити, тому весь час все ганьбить та критикує.

— Який це? — намагається пригадати дід Петро.

— Та про батька і сина, що сидять у купі гною і син у батька питає: «Чому це, тату, інші черв'яки живуть у яблуках, а ми у купі лайна?» «В кожного, синку, своя батьківщина».

— І то правда, ні мати, ні батька, ні місце народження неможливо вибрати. Бог дає їх кожному за своїми розкладами й вподобаннями. За для чогось саме тут наказує народитися, дарує тих самих рідних і те саме оточення, якого і заслуговує у цьому втіленні наша душа.